

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

IX

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

15-16 квітня 2021 року

Матеріали

Ганна Улунова,

доктор психол. наук

доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій

Сумського державного університету

Даяна Тарасюк,

студентка Сумського державного університету

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У СТУДЕНТІВ ІЗ РІЗНИМ РІВНЕМ ЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Етнічну ідентичність розглядають як одну з форм самоідентичності – усвідомлення себе як представника певного народу. Важливість дослідження проблем етнічної й національної ідентичності полягає, насамперед, у тому, що у ситуації поточної соціальної нестабільності саме етнічні спільноти забезпечують вирішальну роль у самозбереженні особи або групи, з якою вона себе ідентифікує. Перш, ніж виступати як представник різних соціальних ролей та спільнот, людина, першочергово, виступає представником того чи іншого етносу. В сучасному інформаційному суспільстві особистість може володіти культурними рисами не одної, а декількох етнічних спільнот і бути носієм різних культур. У цих умовах етнічність перестає характеризуватись чіткою визначеністю етнічної групи та належністю до неї індивіда. Саме тому актуально дослідити, як пов'язані особливості етнічної ідентичності з етнічною толерантністю.

У вітчизняній психології дослідження етнічної ідентичності пов'язано з іменами Г.У. Солдатовой, Т.Г. Стефаненко, Н.М. Лебедевої та ін. Етнічна ідентичність з позиції більшості етнопсихологів – це усвідомлення себе представником певного етносу, переживання людиною своєї тотожності з однією етнічною спільнотою і відділення від інших [2]. Індивід, розглядаючи себе як члена певної етнічної групи, буде прагнути оцінити її позитивно, піднімаючи тим самим статус своєї групи і власну самооцінку. Позитивною етнічною ідентичністю є позитивний образ власної етнічної групи, а також

досить сприятливий образ інших етнічних груп. Негативні почуття з приводу своєї етнічної приналежності можуть говорити про кризу етнічної ідентичності особистості і прояві психологічного захисту, які свідчать про дезадаптації до нових умов.

Етнічна толерантність – це соціально-психологічна, а не чиста психологічна якість, опосередкована соціальними нормами. Етнічна толерантність передбачає не просто прийняття іншого етносу таким, яким він є, а позитивне ставлення до іншого етносу та його представників [1].

Метою нашого дослідження було з'ясувати особливості етнічної ідентичності студентів із різним рівнем етнічної толерантності. З цієї мети впливають наступні *завдання* дослідження: 1) підібрати методики з діагностики психологічних особливостей етнічної ідентичності та етнічної толерантності; 2) провести психодіагностичне дослідження психологічних особливостей етнічної ідентичності та етнічної толерантності студентів різних закладів вищої освіти України та опрацювати його результати.

Для проведення емпіричного дослідження нами було обрано наступні психодіагностичні методики: 1) методика «Типи етнічної ідентичності» (Г. У. Солдатова, С. І. Рижова); 2) методика оцінки позитивності та невизначеності етнічної ідентичності (А. Н. Татарко, Н. М. Лебедева); 3) експрес-опитувальник «Індекс толерантності» (Г. У. Солдатова, О. А. Кравцова, О. Е. Хухлаєв, Л. А. Шайгерова).

Вибірка склала 219 студентів, які віднесли себе до представників українського етносу та навчаються в різних закладах освіти України.

Проаналізуємо результати дослідження. На рисунку 1 подано типи домінуючої етнічної ідентичності студентів (див. рис. 1). Серед опитаних 91,78% мають позитивний тип етнічної ідентичності, що можна охарактеризувати як поєднання позитивного ставлення до власного народу з позитивним ставленням до інших народів. Позитивна етнічна ідентичність має характер норми і властива переважній більшості, вона задає такий оптимальний баланс толерантності по відношенню до власної та інших етнічних груп, який

дозволяє розглядати її, з одного боку, як умову самостійності і стабільного існування етнічної групи, з іншого – як умову мирної міжкультурної взаємодії в поліетнічному світі. 5,48% студентів притаманна етнічна індиферентність – розмитість етнічної ідентичності, виражена в невизначеності етнічної приналежності, неактуальності етнічності. У 2,74% опитаних було виявлено етнофанатизм – готовність йти на будь-які дії заради реалізації етнічних інтересів, аж до етнічних «чисток», відмова іншим народам у праві користування ресурсами і соціальними привілеями, визнання пріоритету етнічних прав народу над правами людини, виправдання будь-яких жертв у боротьбі за благополуччя свого народу.

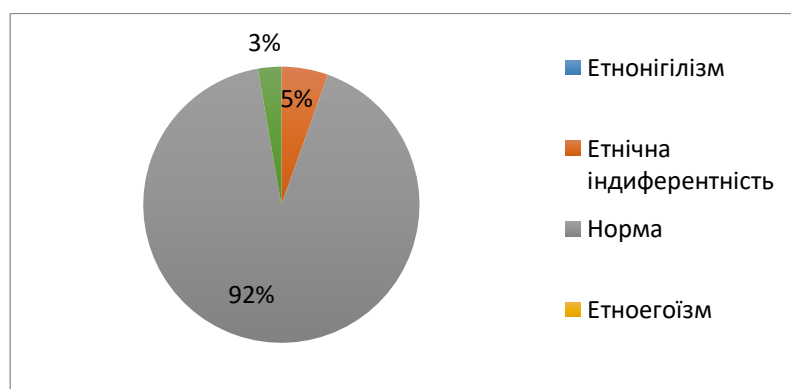

Рис. 1. Типи домінуючої етнічної ідентичності студентів

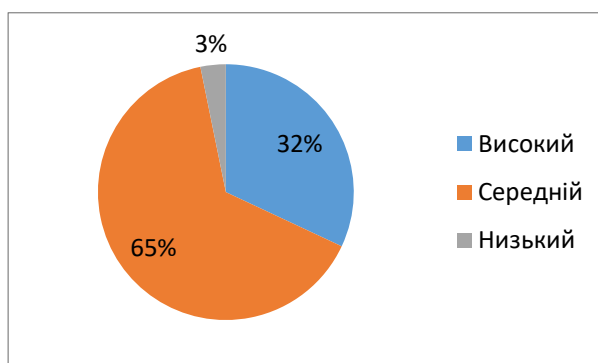
При дослідженні валентності (емоційної забарвленості) етнічної ідентичності високий рівень позитивності виявлено у 94,98% опитаних. Незначними є показники середнього рівня позитивності етнічної ідентичності, притаманні 4,11% досліджуваних. Низький рівень позитивності етнічної ідентичності продемонстрували всього 0,91% студентів.

Щодо ступеня визначеності етнічної ідентичності (наскільки ясно людина відчуває себе представником свого народу), то 75,8% осіб чітко усвідомлюють свою етнічну приналежність. 21,46% студентів мають розмиті, нечіткі уявлення про власну етнічну ідентичність, а 2,74% опитаних мають невизначеність етнічної ідентичності.

Середні значення етнічної толерантності по всій вибірці складає $29,07 \pm 5,36$, що говорить про середній показник толерантності. Високий

показник етнічної толерантності (див. рис. 2) мають 31,96% опитаних осіб, середній – 64,84% студентів, а низький – 3,2% респондентів.

Рис.2. Рівні етнічної ідентичності у студентів

Відповідно до результатів кореляційного аналізу (див. табл. 1.), можна стверджувати, що етнічна толерантність має сильний прямий зв'язок із позитивною етнічною ідентичністю ($r=0,33$; $p\leq 0,001$) та етноегоїзмом ($r=-0,51$; $p\leq 0,001$), а також сильний зворотний зв'язок з етноізоляціонізмом ($r=-0,51$; $p\leq 0,001$) та етнофанатизмом ($r=-0,35$; $p\leq 0,001$).

Таблиця 1

Кореляційний зв'язок показників етнічної толерантності з показниками типів етнічної ідентичності

Шкали методик	Позитивна етнічна ідентичність	Етноегоїзм	Етноізоляціонізм	Етнофанатизм
Етнічна толерантність	0,33	0,51	-0,51	-0,51

Результати, подані в таблиці 1, доводять, що толерантне ставлення до іншого етносу супроводжується позитивним ставленням до власного етносу, відкритістю іншим національним культурам, відсутністю упереджень по відношенню до міжетнічних шлюбів, визнанням за своїм народом права вирішувати певні проблеми за рахунок інших, але неготовністю йти на будь-які дії заради етнічних інтересів.

На основі вищевикладеного можна зробити такі висновки. Етнічну ідентичність розглядають як одну з форм самоідентичності – усвідомлення себе

як представника певного народу. Етнічна толерантність – це соціально-психологічна якість, яка полягає у прийнятті іншого етносу таким, яким він є, та позитивному ставленні до іншого етносу, його представників. У більшості опитаних переважає чітко визначена етнічна ідентичність, яку можна охарактеризувати як позитивну. Характерним для вибірки є середній рівень етнічної толерантності. Етнічна толерантність має сильний прямий зв'язок із позитивною етнічною ідентичністю та етнотогоїзмом, а також сильний зворотний зв'язок з етноізоляціонізмом та етнофанатизмом.

Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо у вивченні інших компонентів етнічної ідентичності та їхнього взаємозв'язку з етнічною толерантністю.

Список використаних джерел:

1. Лебедева Н. М. Введение в этническую и кросскультурную психологию. Москва: МАКС – Пресс. 2011. 106 с.
2. Семенів Н. М. Проблематика прояву етнічної ідентичності в студентському середовищі. *Молодий вчений*. 2018. № 11(2). С. 640–644.
Науковий керівник: Г. Є. Улунова, доктор психологічних наук, доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій Сумського державного університету

Тетяна Іванова,

канд. психол. наук

доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій

Сумського державного університету

Богдана Карпенко,

студентка Сумського державного університету

МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ ГЕНДЕРНИХ АТИТЮДІВ

Актуальність теми. Поняття «атитюд» було введено соціологами Ф. Знанецьким та У. Томасом в 1918 році. Автори визначили соціальну установку як психологічне переживання індивідом цінності, значення, сенсу